

<https://doi.org/10.18485/analiff.2025.37.1.7>

811.163.41'282.2

Специфичне реализације трајања вокала у нишком урбаном варијетету

Нина Љ. Судимац Јовић*

Универзитет у Нишу, Филозофски факултет, Департман за србистику

 <https://orcid.org/0000-0003-2084-9258>

Александра Р. Лончар Раичевић

Универзитет у Нишу, Филозофски факултет, Департман за србистику

 <https://orcid.org/0000-0002-1540-8610>

Кључне речи:

трајање,
вокали,
Ниш,
урбани варијетети,
српски језик

Апстракт

Рад се бави испитивањем и описом реализација трајања вокала у српском језику – у призренско-тимочкој дијалекатској области, које представљају важан аспект фонетских и фонолошких истраживања у контексту дијалекатских варијација. На основу дугогодишњих истраживања спроведених у урбаним центрима призренско-јужноморавског дијалекта, методом слушне перцепције уочено је да код говорника у Нишу можемо направити поларизацију на две групе: 1) говорници код којих се јавља тзв. *дужење* наглашених вокала и 2) говорници код којих је трајање наглашених вокала изразито кратко. У раду су, на основу експерименталног истраживања (акустичка анализа), представљене вредности трајања наглашеног и ненаглашеног вокала код 20 говорника мушког пола из Ниша. Снимљени материјал анализиран је у софтверском пакету за обраду говора PRAAT (верзија 6.0.14, Boersma/Weenink, 2015). (примљено: 20. фебруара 2025; прихваћено: 16. маја 2025)

1. Увод

Социофонетска истраживања у језику базирана су на спрези социолошких и фонетских методолошких поставки на основу којих се уочене појаве посматрају кроз једну комплексу и заокружену друштвенојезичку призму. Варијације у говору су веома важне за фонетску теорију и заузимају кључно место у области социофонетике, гране која обухвата низ приступа и перспектива производње, перцепције и обраде говора. Важан аспект који може утицати на језичко понашање појединца је улога социокултурног контакта – на фонолошком плану социокултурни контакт може довести до промена у изговору кроз различит избор језичких средстава, било да је у питању изложеност стандарду или другом дијалекту, што се конкретно може одразити на природу, место акцента и интонацију. У научној литератури се појава пребацивања феномена кода посматра на различите начине, а узроке ове појаве треба тражити не само у социјалном окружењу, већ и у комуникативној ситуацији и намери говорника. Питање ефекта промене кода и могућих социолингвистичких утицаја захтева другачију методологију истраживања, па се у овом раду задржавамо само на акустичкој анализи података о варирању трајања наглашених вокала, са могућношћу да се ово питање продуби у даљим етапама испитивања. Подаци изнети у овом истраживању касније могу послужити као база за наредна интердисциплинарна социофонетска истраживања.

Однос између дијалекта и стандарда представља веома комплексну везу која је условљена различитим лингвистичким, социјалним, политичким и културним факторима. Дијалекти су регионалне варијанте језика које се разликују у погледу изговора, лексике и граматике, док стандардни језик представља нормативну форму која се користи у формалним контекстима. Са контактнولينгвистичког становишта веома је важно проширити оквире традиционалних дијалектолошких истраживања у правцу урбане дијалектологије и интерференцију стандарда и дијалекта, кроз утицај различитих социолингвистичких фактора[§] који могу бити кључни за разумевање развоја дијалеката, њихову употребу и перцепцију у друштву.

Померање тежишта и проширивање фокуса истраживања на регионалне и урбане идиоме, које је праћено и на методолошком плану, предочено је у мањем броју радова у српској лингвистици (Alexander, 2005; Петровић, 2001; Ћудомировић, 2007; Лончар Раичевић, 2023; Судимац, 2021; Трајковић, 2018). О важности ове запостављене области, посебно у домену фонолошких појава, сведочи и рад Петровића који се са једне стране бави генезом регионалних урбаних говора и њиховом интерференцијом са стандардним језиком, што је утицало и на продор балканизма у домену прозодије, а са друге на утицај језичке „интернационализације” и „европеизације” који је остварен посредством позајмљеница на дистрибуцију фонема (Петровић, 2001).

1.1. Претходна истраживања

Детаљан преглед радова о социолингвистичким истраживањима на нашим просторима дат је у прилогу А. Бјелаковића *Whither Variationist Sociolinguistics*

in Serbia (Bjelaković, 2018). Током последње две деценије у Србији се појавио један број истраживача који су се методолошки удаљили од традиционалне дијалектологије, стављајући у фокус истраживање говора урбаних градских средина, заснованим на методама варијационе социолингвистике. Највећи број радова представљају студије које спадају у домен акустичке фонетике (Рауповић, 2003; Гудурић, 2004; Марковић/Бјелаковић, 2009а; 2009б; Sredojević, 2017; Сredojeвић/Суботић, 2011; Лончар Раичевић, 2020а; 2020б; 2023; Лончар Раичевић/Судимац, 2017; 2018; 2024; Lončar Raičević/Sudimac 2017; Судимац, 2016; 2020; 2021).

Говор Ниша, према основни језичким одликама, припада призренско-јужноморавском дијалекту и основна акценатска јединица је *експираторни* акценат који је у литератури описан као „експираторичан по карактеру, без обавезних квантитативних или тонских обележја, чији изговор може варирати трајањем и тоном само у зависности од реченичке интонације [...] Место акцента је слободно” (Ивић, 1985: 112). Серија акустичких радова која је обављена на ширем простору призренско-тимочке дијалекатске области (Лончар Раичевић/Судимац, 2017; Lončar Raičević/Sudimac, 2017; Лончар Раичевић/Судимац, 2018; Лончар Раичевић, 2020а; Лончар Раичевић, 2023) показала је да у урбаним центрима, под утицајем стандарда, долази до модификовања основне прозодијске јединице, првенствено њене квантитативне компоненте. Аутори су у претходним радовима указали на преплитање више говорних модела¹ – са једне стране, на тежњу да се задовоље нормативни захтеви ортоепије, а са друге – појаву специфичних, колоквијалних и дијалекатских форми уместо стандардних (Лончар Раичевић/Судимац Јовић, 2024). У том процесу прилагођавања често долази до формирања нових говорних карактеристика које се не могу сврстати у особине руралних центара из којих је досељена већина становништва.

Имајући у виду све наведено, овај рад има за циљ да (а) употпуни слику о реализацији трајања вокала у српском језику, као и да (б) допринесе описима фонетских параметара у урбаним варијететима српског језика, пре свега на подручју призренско-јужноморавског дијалекта (Ниш). Овако добијени параметри могу бити од користи и форензичарима који се баве описима језичких црта у социофонетском контексту, издвајајући трајање вокала у Нишу као веома занимљив маркер.

Рад је организован на следећи начин: прво поглавље је уводног карактера и у њему је изложен предмет рада и представљена су претходна истраживања релевантна за ову тему; у другом поглављу представљен је методолошки оквир, а у трећем су изложени резултати истраживања; четврто поглавље доноси закључне напомене.

1 О социолингвистичким варијабама пише Лабов (Labov, 1972; 1994), наводећи да се међусобно разликују индикатори, маркери и стереотипи, у зависности од тога да ли проучавана језичка особина има друштвену или стилску вредност. Индикатори су оне промене у говору које имају социјалну вредност, говоре о некој етичкој или другој припадности, и константне су у говору одређене групе, што значи да немају стилску вредност; маркери имају и друштвену и стилску вредност – нпр. изговор фонеме [ɾ] у Лабовљевом експерименту показивао је и класу којој припадају испитаници, али је одсликавао и стил говора – формални и неформални; стереотипи поседују само стилску вредност.

2. Методологија рада

У раду су посматране вредности трајања вокала код испитаника мушког пола који су рођени и одрасли у Нишу и нису мењали место пребивалишта. Старосна граница креће се од 30 до 40 година (средња вредност 35 година) и сви имају високошколско образовање. Пошто је на перцептивном плану уочено да постоје различите варијанте унутар нишког убраног дијалекта, направљен је пригодан узорак, а претпоставка је да постоје тенденције да говорници са другим наглашеним вокалима живе претежно у центру Ниша (сврстани у *прву групу испитаника*), док говорници са кратким наглашеним вокалима живе углавном на периферији града (сврстани у *другу групу испитаника*). То значи да је приликом одабира испитаника вођено рачуна о четири параметра – полу, дијалекту, образовању и узрасту (тзв. контролисане варијабле).

Корпус истраживања сачињен је од снимака 20 говорника. Списак речи за испитивање остварења трајања вокала обухватио је укупно 100 стимулуса у четири нормативно очекиване категорије у двосложним речима без неакцентоване дужине, које су потврђене у *Речнику Матице српске* (структура: CVCV, CVCVC, CVCCV) – укупно је измерено 2000 наглашених и 2000 ненаглашених вокала. Тестирани примери заузимали су медијалну реченичну позицију, а реченице које су биле део истраживања су кратки искази обавештајног типа, из којих су изостављени емотивно ангажовани искази који би утицали на реченичну интонацију. Испитаницима су дата упутства на самом почетку, али нису знали шта је циљ истраживања како не би модификовали свој говор.

Испитаници су снимани у рачунској учионици Филозофског факултета Универзитета у Нишу. Коришћен је кондензаторски микрофон (ATH-750COM), а снимање је вршено како директно у програму PRAAT тако и у програму AUDACITY, под строго контролисаним условима. Снимци су чувани у WAV формату. Снимљени материјал обрађен је експерименталном методом – акустичка анализа снимака, а подаци су подвргнути статистичкој обради: квантитативна анализа обухватила је обраду података у програмском пакету SPSS (верзија 22.00), а подразумевала је дескриптивну статистику: приказана је средња вредност, максимална, минимална, стандардна девијација и медијан. Коришћен је т-тест за независне и зависне узорке.

Све вредности приказане су табеларно у односу на групу испитаника у оквиру сваке вокалске реализације, а затим и графичким путем.

3. О трајању вокала – анализа података и дискусија

У овом поглављу приказаћемо резултате трајања вокала у односу на групу испитаника. Прво ћемо сагледати вредности по групама – у односу на вокал и нормативно очекивану акценатску категорију, а затим ћемо упоредити вредности како бисмо проверили постоји ли статистички значајна разлика у односу на испитивану варијаблу.

3.1. Прва група испитаника

	вокал	акценат	просек	ср. вредност	ст. девијација	мини- мум	макси- мум
прва група	[a]	ду	131,43	132,84	14,18	105,35	150,67
		дс	125,98	127,78	15,97	80,23	148,09
		ку	124,22	127,66	13,97	92,33	150,55
		кс	136,72	136,95	19,46	101,23	170,32
	[e]	ду	113,62	116,83	15,38	80,12	140,45
		дс	134,30	139,45	17,02	100,21	154,45
		ку	110,21	110,41	17,40	80,32	146,67
		кс	117,08	116,22	17,49	80,33	150,33
	[i]	ду	83,51	83,28	13,11	48,44	103,34
		дс	80,10	81,12	7,08	69,67	92,23
		ку	90,88	95,40	14,75	63,12	110,23
		кс	99,10	100,73	15,88	67,87	126,67
	[o]	ду	132,83	131,12	18,63	91,23	162,23
		дс	126,77	128,66	12,84	105,55	145,56
		ку	107,52	110,22	11,59	80,11	121,23
		кс	118,76	122,23	14,82	83,45	138,89
	[u]	ду	95,38	97,88	12,60	66,67	110,23
		дс	99,03	99,84	9,50	81,81	115,67
		ку	97,37	100,23	12,95	71,22	120,44
		кс	96,68	100,23	13,76	60,22	112,23

Табела 1. Трајање наглашених вокала
под четири нормативно очекиване акценатске категорије (прва група)

Код наглашеног вокала [a] нису уочене велике квантитативне разлике, али се ипак запажа дужење код нормативно очекиваних кратких акцената. Највеће трајање забележено је под очекиваним краткосилазним акцентом, а минималне и максималне вредности показале су да у реализацијама постоје велике индивидуалне разлике које се крећу чак и до 90 ms.

Уколико погледамо вредности трајања вокала [o] запажамо да је најдуже трајање присутно код вокала под очекиваном дугоузлазном прозодемом, а најкраће под очекиваном краткоузлазном, са квантитативном разликом од 25,31 ms, што је изнад диференцијалног прага чујности (Nooteboom, 1997).

Нешто краће вредности забележене су код вокала [e], са најдужом реализацијом под очекиваним дугосилазним акцентом – 134,3 ms. Код осталих нагласних реализација уочене су врло уједначене вредности.

Најмање вредности остварене су код високих вокала [u] и [i] с тим да су нешто више вредности уочене код вокала [u]. Код вокала [u] најдуже трајање (99,03 ms) бележи се под очекиваном дугосилазном прозодемом, а код вокала [i] под очекиваном краткосилазном прозодемом (99,10 ms).

Уколико имамо у виду укупно трајање вокала под све четири нормативно очекиване акценатске реализације, највише вредности запажају се код вокала [a], чиме се може потврдити већ устаљени градациони поредак трајања вокала од најдуже до најкраће: [a, o, e, u, i].

3.2. Друга група испитаника

	вокал	акценат	просек	ср. вредност	ст. девијација	мини- мум	макси- мум
друга група	[a]	ду	73,17	73,27	11,80	56,33	90,44
		дс	82,06	82,23	13,81	60,45	102,34
		ку	72,07	70,44	14,62	49,56	96,67
		кс	79,32	79,50	20,56	50,55	110,34
	[e]	ду	73,49	72,23	10,63	57,78	88,67
		дс	77,10	77,23	8,44	60,45	90,33
		ку	68,21	65,82	10,23	56,67	87,78
		кс	72,23	70,66	7,28	58,65	85,51
	[i]	ду	52,96	50,33	8,51	37,78	65,56
		дс	51,97	51,22	4,89	44,43	60,11
		ку	63,61	66,33	9,82	44,55	74,56
		кс	59,82	60,73	8,01	45,56	74,45
	[o]	ду	75,07	76,55	12,57	50,55	92,34
		дс	72,06	70,77	7,02	60,11	83,34
		ку	64,58	64,27	8,86	47,78	84,43
		кс	71,49	70,77	14,32	47,78	90,22
	[u]	ду	56,56	53,39	13,68	42,23	87,78
		дс	57,75	57,77	8,89	44,45	75,77
		ку	58,90	59,34	5,95	47,78	67,02
		кс	56,69	60,12	7,87	34,45	66,78

Табела 2. Трајање наглашених вокала
под четири нормативно очекиване акценатске категорије (друга група)

Код друге групе испитаника уочавају се значајно ниже вредности код свих вокала под свим очекиваним акценатским реализацијама (о поређењу вредности међу групама видети у одељку 3.3.).

Код вокала [a] најдуже трајање од 82,06 ms забележено је под очекиваним дугосилазним акцентом, док се најкраће трајање запажа под очекиваним краткоулазним (72,07 ms). Квантитативна разлика је на самој граници прага чујности (Noteboom, 1997).

Ако погледамо вредности трајања вокала [e] уочавамо незнатне разлике у реализацији трајања у односу на акценатске категорије, које се крећу од 68,21 ms (краткоулазни) до 73,49 ms (дугоулазни).

Сличне вредности уочавају се и код вокала [o], са истоветним обрасцем остварења (најкраће трајање забележено је код очекиваног краткоулазног акцента – 64,58 ms, а најдуже код очекиваног дугоулазног – 75,07 ms, што је такође изнад диференцијалног прага чујности).

Најкраће квантитетске реализације у целокупном корпусу забележене су код вокала [u] и [i], са просечном вредношћу трајања око 56 ms.

Уколико имамо у виду укупно трајање вокала под све четири нормативно очекиване акценатске реализације за ову групу говорника, највише вредности запажају се код вокала [a]. На основу измерених вредности можемо успоставити градациони поредак трајања вокала од најдуже до најкраћег, који је нешто другачији у односу на прву групу испитаника: [a, e, o, u, i].

3.3. Упоредна анализа резултата у односу на групу испитаника

Ако посматрамо вредности трајања вокала [a] под свим нормативно очекиваним позицијама и упоредимо их у датим групама, видећемо да је код прве групе испитаника трајање знатно дуже и да се квантитативне разлике у односу на говорнике друге групе крећу од 43 ms до 58 ms. Сличан распон квантитативних разлика уочава се и код вокала [e] и [o]. Резултати статистичке анализе показују да постоји статистички значајна разлика у реализацији трајања вокала у односу на групу испитаника ($p = .000$) – како бисмо испитали овај феномен, коришћен је т-тест за независне узорке чији су резултати приказани у наредној табели.

вокал	акценат	говорници	просек	ст. девијација	t	sig
[a]	ду	прва група	131,43	14,18	14,123	.000
		друга група	73,17	11,80		
	дс	прва група	125,98	15,97	8,056	.000
		друга група	82,06	13,81		
	ку	прва група	124,22	13,97	11,530	.000
		друга група	72,07	14,62		
	кс	прва група	136,72	19,46	9,067	.000
		друга група	79,32	20,56		

[e]	ду	прва група	113,62	15,38	9,601	.000
		друга група	73,49	10,63		
	дс	прва група	134,30	17,02	13,468	.000
		друга група	77,10	8,44		
	ку	прва група	110,21	17,40	9,304	.000
		друга група	68,21	10,23		
[i]	ду	прва група	117,08	17,49	10,587	.000
		друга група	72,23	7,28		
	дс	прва група	83,51	13,11	8,740	.000
		друга група	52,96	8,51		
	ку	прва група	80,10	7,08	12,663	.000
		друга група	51,97	4,89		
[o]	ку	прва група	90,88	14,75	6,881	.000
		друга група	63,61	9,82		
	кс	прва група	99,10	15,88	9,877	.000
		друга група	59,82	8,01		
	ду	прва група	132,83	18,63	9,954	.000
		друга група	75,07	12,57		
[u]	дс	прва група	126,77	12,84	14,482	.000
		друга група	72,06	7,02		
	ку	прва група	107,52	11,59	13,163	.000
		друга група	64,58	8,86		
	кс	прва група	118,76	14,82	10,260	.000
		друга група	71,49	14,32		
[u]	ду	прва група	95,38	12,60	9,337	.000
		друга група	56,56	13,68		
	дс	прва група	99,03	9,50	14,182	.000
		друга група	57,75	8,89		
	ку	прва група	97,37	12,95	13,498	.000
		друга група	58,90	5,95		
[u]	кс	прва група	96,68	13,76	12,612	.000
		друга група	56,69	7,87		

Табела 3. Резултати т-теста за независне узорке

Поређењем вредности трајања вокала [u] и [i] запажамо да је распон квантитативних разлика мањи и креће се од 28 ms до 39 ms код вокала [i], односно од 38 ms до 41 ms код вокала [u].

Добијене вредности код обе групе испитаника приказали смо кроз призму различитих фонетских позиција: (а) вокал у дугом наглашеном слогу, (б) вокал у кратком наглашеном слогу и (в) вокал у кратком ненаглашеном слогу. Оваква интерпретација резултата показала нам је какав је образац фонетске употребе трајања вокала код говорника прве и друге групе у чијем идиому лежи нишки урбани варијетет. Поред просечних вредности, у последњој колони се налазе релативне вредности које су изражене у односу на *вокал у кратком наглашеном слогу* који представља централну јединицу за упоређивање вредности у осталим фонетски испитиваним позицијама.

вокал	група	позиција	просек	релације
[a]	прва	кратак	130,47	0,98 : 1 : 0,46
		дуг	128,71	
		неакцентован	60,07	
	друга	кратак	75,69	1,02 : 1 : 0,45
		дуг	77,62	
		неакцентован	34,09	
[e]	прва	кратак	113,65	1,09 : 1 : 0,49
		дуг	123,96	
		неакцентован	55,7	
	друга	кратак	70,22	1,07 : 1 : 0,55
		дуг	75,29	
		неакцентован	39,27	
[i]	прва	кратак	94,99	0,86 : 1 : 0,55
		дуг	81,81	
		неакцентован	52,3	
	друга	кратак	61,72	0,85 : 1 : 0,55
		дуг	52,47	
		неакцентован	34,06	
[o]	прва	кратак	113,14	1,14 : 1 : 0,51
		дуг	129,8	
		неакцентован	58,34	
	друга	кратак	68,04	1,08 : 1 : 0,55
		дуг	73,57	
		неакцентован	37,79	

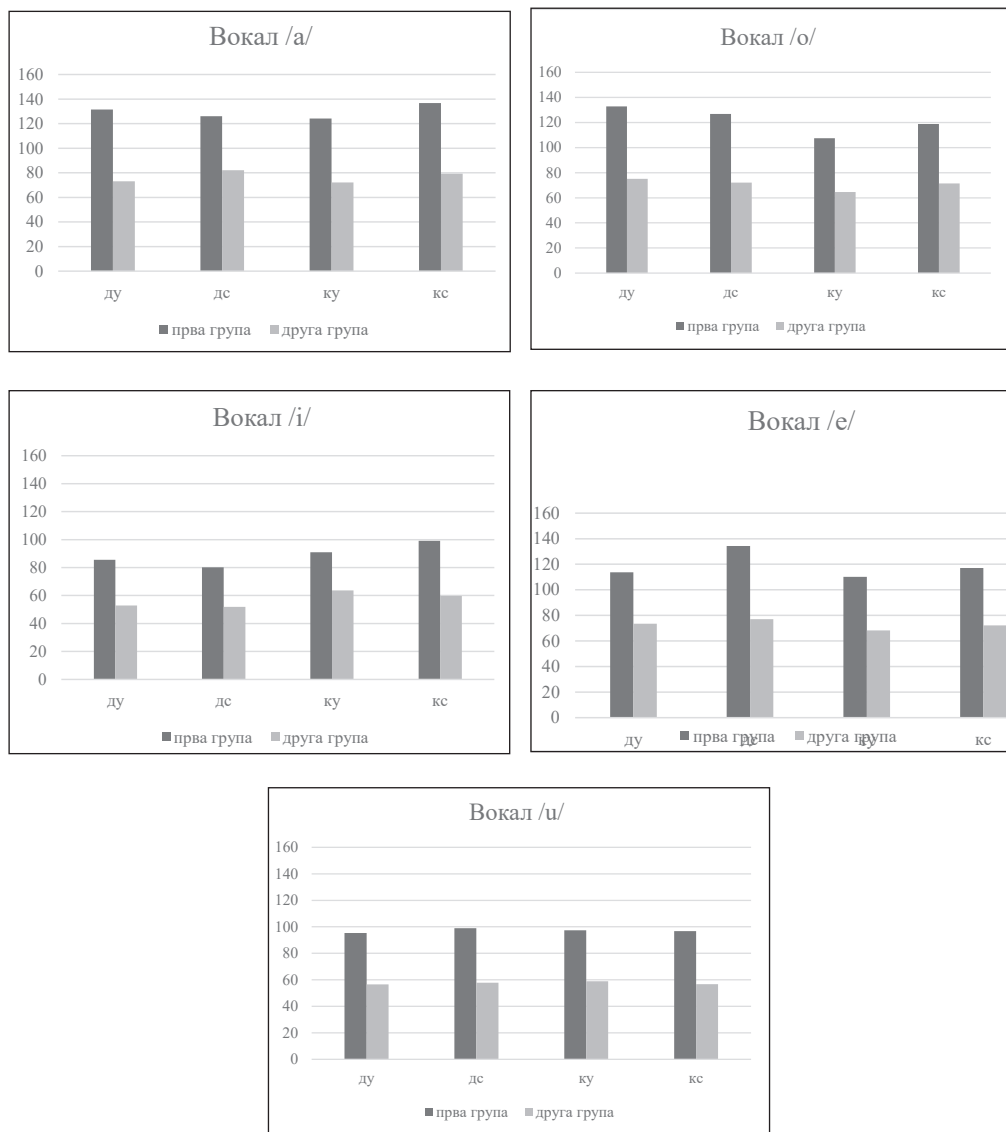
[u]	прва	кратак	97,03	1,01 : 1 : 0,57
		дуг	97,21	
		неакцентован	55,75	
	друга	кратак	57,79	0,98 : 1 : 0,62
		дуг	57,16	
		неакцентован	36,37	

Табела 4. Трајање вокала изражено кроз фонетске позиције код испитаника прве и друге групе

Типичне квантитетске релације између три фонетска контекста у урбаном нишком варијетету српског језика (за укупну популацију) јесу оне у којима је дуги вокал око 1,08–1,09 пута дужи од кратког, а трајање ненаглашеног вокала износи 0,45 до 0,62 трајања кратког наглашеног вокала. У корпусу су запажене и супротне тенденције: да фонетски кратак вокал има дуже трајање од фонетски дугог вокала, што спада у својеврсну специфичност код говорника из Ниша, која је претходно и перцептивно уочена и која је била и полазна тачка за спровођење овог истраживања.

Основна карактеристика трајања наглашених вокала у продукцији говорника из Ниша је његова специфична фонетска реализација. Наиме, у фонетском смислу разлика између дугих и кратких вокала у оквиру једне групе испитаника може да износи пар десетина милисекунди, али будући да је фонетски праг перцептибилности дужине вокала 10–40 ms, и овако минималне разлике могу да послуже као фонолошка индиција у перцепцији и продукцији вокала. Међутим, високе вредности квантитетских разлика између дугих и кратких вокала које су уочене поређењем података између две групе испитаника показују да постоји велика поларизација, што значи да постоји јасно изражена разлика и да се код једне групе испитаника вокали реализују *кратко*, а код друге групе – *дуго*. Наведена појава може имати различите узорке у зависности од многобројних фактора као што су (1) индивидуалне разлика, (2) специфичне говорне навике, (3) утицај стандардног језика²; (4) социјални фактори – образовање, контекст, средина. Како бисмо боље разумели разлике између посматраних група и истражили њихове узроке и потенцијалне последице, потребно је проширити опсег истраживања који би укључивао не само језичке него и културолошке, социјалне и психолингвистичке факторе, чиме би се могли открити дубљи узроци за дате језичке обрасце.

2 Претходна истраживања која су обављена на истом терену – на основу слушне перцепције, указала су да је на акценатском плану видан утицај стандардног језика и да се не може успоставити само један регионални изговор (Лончар Раичевић/Судимац Јовић, 2024).

Слика 1. Графички приказ трајања вокала у односу на групу говорника

4. Закључак

Перцептивне тврдње које су биле основно полазиште за спровођење овог истраживања показале су се као основане јер су резултати акустичке анализе која је спроведена у раду показали да се трајање вокала у продукцији говорника из Ниша реализује на специфичан начин. Закључци упућују на велике разлике у трајању наглашених вокала између две групе испитаника, чији је опсег од 30 ms до 60 ms, које су лингвистички релевантне јер се крећу у оквиру трајања које се сматра прихватљивим за перцепцију. Овакве варијације показују да код једног

дела говорника (друга група испитаника) постоји задржавање регионалне базе, док се више вредности које су уочене код прве групе испитаника могу тумачити као утицај стандарда.

Овако поларизовани језички обрасци отварају пут даљим интердисциплинарним истраживањима која би показала на који начин се фонетске варијанте могу повезати са одређеним групама говорника или одређеним стиловима говора. Верујемо да ће озбиљно схватање ових изазова имати користи за фонетску теорију, као и за социолингвисте који су заинтересовани за разумевање динамике језичких варијација и промена.

Напомена: Ово истраживање подржало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор бр. 451-03-137/2025-03/ 200165).

Литература

- Гудурић, С. (2004). *О природи гласова*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- [Gudurić, S. (2004). *O prirodi glasova*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva]
- Ивић, П. (1985). *Дијалектологија српскохрватског језика: Увод и штокавско наречје*. Друго издање. Нови Сад: Матица српска.
- [Ivić, P. (1985). *Dijalektologija srpskohrvatskog jezika: Uvod i štokavsko narečje*. Drugo izdanje. Novi Sad: Matica srpska]
- Лончар Раичевић, А. (2020а). Улога квантитета у приближавању књижевном језику код говорника са призренско-тимочког терена. У М. Ковачевић и др. ур. *Актуелна питања фонетике и фонологије српског језика* (стр. 209–227.). Андрићград – Вишеград: Андрићев институт.
- [Lončar Raičević, A. (2020a). Uloga kvantiteta u približavanju književnom jeziku kod govornika sa prizrensko-timočkog terena. U M. Kovačević i dr. ur. *Aktuelna pitanja fonetike i fonologije srpskog jezika* (str. 209–227). Andrićgrad – Višegrad: Andrićev institut]
- Лончар Раичевић, А. (2020б). *Акустичка анализа прозодије речи у српском језику*. Ниш: Филозофски факултет.
- [Lončar Raičević, A. (2020b). *Akustička analiza prozodije reči u srpskom jeziku*. Niš: Filozofski fakultet]
- Лончар Раичевић, А. (2023). О могућностима усвајања прозодијског система другог типолошки различитог варијетета. *Наслеђе*, 56, 89–102.
- [Lončar Raičević, A. (2023). O mogućnostima usvajanja prozodijskog sistema drugog tipološki različitog varijeteta. *Nasleđe*, 56, 89–102]
- Лончар Раичевић, А., Судимац, Н. (2017). Акустички опис нагласака у говорима призренско-јужноморавског дијалекта. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, LX(2), 209–225.

- [Lončar Raičević, A., Sudimac, N. (2017). Akustički opis naglasaka u govorima prizrensko-južnomoravskog dijalekta. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku, LX(2)*, 209–225]
- Лончар Раичевић, А., Судимац, Н. (2018). Акустички опис нагласака у говорима тимочко-лужничког дијалекта. *Philologia Mediana, 10*, 423–439.
- [Lončar Raičević, A., Sudimac, N. (2018). Akustički opis naglasaka u govorima timočko-lužničkog dijalekta. *Philologia Mediana, 10*, 423–439]
- Лончар Раичевић, А., Судимац, Н. (2022). Теорија, пракса и ставови говорника о наглашавању страних речи на примерима из медицинске терминологије. У Софија Милорадовић, Марина Јањић (ур.). *Јавни говор у условима пандемије Ковид 19* (стр. 91–105). Београд: Институт за српски језик САНУ.
- [Lončar Raičević, A., Sudimac, N. (2022). Teorija, praksa i stavovi govornika o naglašavanju stranih reči na primerima iz medicinske terminologije. U Sofija Miloradović, Marina Janjić (ur.). *Javni govor u uslovima pandemije Kovid 19* (str. 91–105). Beograd: Institut za srpski jezik SANU.]
- Лончар Раичевић, А., Судимац Јовић, Н. (2024). О хиперкорекцијама у наглашавању у српском језику. *Philologia Mediana, 16*, 491–501.
- [Lončar Raičević, A., Sudimac Jović, N. (2024). O hiperkorekcijama u naglašavanju u srpskom jeziku. *Philologia Mediana, 16*, 491–501]
- Марковић, М., Бјелаковић, И. (2009а). Квантитет дугих посттоничних вокала у говору Новог Сада. У Ж. Бошњаковић (ур.), *Говор Новог Сада, Св. 1, Фонетске особине* (стр. 141–147). Нови Сад: Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду.
- [Marković, M., Bjelaković, I. (2009a). Kvantitet dugih posttoničnih vokala u govoru Novog Sada. U Ž. Bošnjaković (ur.), *Govor Novog Sada, Sv. 1, Fonetske osobine* (str. 141–147). Novi Sad: Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu]
- Марковић, М., Бјелаковић, И. (2009б). Квантитет наглашених вокала у говору Новог Сада. У Ж. Бошњаковић (ур.), *Говор Новог Сада, Св. 1, Фонетске особине* (стр. 148–158). Нови Сад: Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду.
- [Marković, M., Bjelaković, I. (2009b). Kvantitet naglašanih vokala u govoru Novog Sada. U Ž. Bošnjaković (ur.), *Govor Novog Sada, Sv. 1, Fonetske osobine* (str. 148–158). Novi Sad: Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu]
- Петровић, Д. (2001). Дијалектолошка истраживања Александра Белића (Поводом изласка из штампе његових Сабраних дела). *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, XLIV(1–2)*, 237–245.
- [Petrović, D. (2001). Dijalektološka istraživanja Aleksandra Belića (Povodom izlaska iz štampe njegovih Sabranih dela). *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku, XLIV(1–2)*, 237–245]
- Средојевић, Д., Суботић, Љ. (2011). Дугоузлазни акценат у новосадском говору: фонетске карактеристике и фонолошка интерпретација. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, LIV(2)*, 108–133.
- [Sredojević, D., Subotić, Lj. (2011). Dugouzlazni akcenat u novosadskom govoru: fonetske karakteristike i fonološka interpretacija. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku, LIV(2)*, 108–133]

- Судимац, Н. (2016). Социофонетски поглед на српске језичке варијетете – Перцепција. Акустика. Ставови. *Philologia Mediana*, 8, 555–586.
- [Sudimac, N. (2016). Sociofonetski pogled na srpske jezičke varijetete – Percepcija. Akustika. Stavovi. *Philologia Mediana*, 8, 555–586]
- Судимац, Н. (2020). Трајање вокала у два регионална варијетета српског језика. У М. Ковачевић и др. ур. *Актуелна питања фонетике и фонологије српског језика* (стр. 271–297). Андрићград – Вишеград: Андрићев институт.
- [Sudimac, N. (2020). Trajanje vokala u dva regionalna varijeteta srpskog jezika. U M. Kovačević i dr. ur. *Aktuelna pitanja fonetike i fonologije srpskog jezika* (str. 271–297). Andrićgrad – Višegrad: Andrićev institut]
- Судимац, Н. (2021). Акустички квалитет вокала у типично регионалним варијететима српског језика (необјављена докторска дисертација). Филозофски факултет, Ниш.
- [Sudimac, N. (2021). Akustički kvalitet vokala u tipično regionalnim varijetetima srpskog jezika (neobjavljena doktorska disertacija). Filozofski fakultet, Niš]
- Трајковић, Т. (2018). Говор Ниша кроз призму диглосивности. *Јужнословенски филолог*, LXXIV(2), 89–108.
- [Trajković, T. (2018). Govor Niša kroz prizmu diglosivnosti. *Južnoslovenski filolog*, LXXIV(2), 89–108]
- Alexander, R. (2005). Does Serbo-Croatian dialectology still exist?, *Языки и диалекты малых этнических групп на Балканах*, 29–40.
- Bjelaković, A. (2018). Whither Variationist Sociolinguistics in Serbia?. *BELLS*, 10, 193–227.
- Boersma, P., Weenick, D. (2015). Praat: Doing Phonetics by Computer (Version 6.0.14) [Computer program]. <http://www.praat.org>.
- Čudomirović, J. (2007) Generacijske razlike u jednom govoru kosovsko-resavskog dijalekta i njihov socijalni kontekst, *Petničke sveske*, 62, 169–179.
- Labov, W. (1972). *Language in the Inner City: Studies in the Black English Vernacular*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Labov, W. (1994). *Principles of linguistic change. Vol. I: Internal Factors*. Oxford: Basil Blackwell.
- Lončar Raičević, A. Sudimac, N. (2017). Acoustic Parameters of Speech as Forensic Markers for Speakers of Prizren-Timok Dialect. In B. Simeunović-Patić (Ed.), *Archibald Reiss Days, Thematic Conference Proceedings of International Significance* (Vol. 1, pp. 461–473). Belgrade: Academy of Criminalistic and Police Studies.
- Noteboom, S. (1997). The Prosody of Speech: Melody and Rhythm. In W. J. Hardcastle, J. Laver (Eds.), *The Handbook of Phonetic Sciences* (pp. 640–673). Oxford: Basil Blackwell Limited.
- Paunović, T. (2003). *Fonetsko-fonološka interferencija srpskog jezika u percepciji i produkciji engleskih vokala* (neobjavljena doktorska disertacija). Filozofski fakultet, Niš.

Sredojević, D. (2017). *Fonetsko-fonološki opis akcenata u standardnom srpskom jeziku – od specifičnog ka opštem*. Novi Sad: Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu.

Nina Lj. Sudimac Jović
Aleksandra R. Lončar Raičević

Summary

SPECIFIC REALIZATIONS OF VOWEL DURATION IN THE URBAN VARIETY OF NIŠ

The realization of vowel duration in Serbian – specifically in the Prizren-Timok dialect – is examined and described in this paper. This feature represents an important aspect of phonetic and phonological research in the context of dialectal variations. Based on many years of research conducted in urban centers of the Prizren-South Morava region using the method of auditory perception, it was observed that we can make a polarization into two groups among speakers in Niš: 1) those who exhibit the so-called lengthening of stressed vowels and 2) speakers whose duration of stressed vowels is extremely short. Based on experimental research (acoustic analysis), the paper presents the values of duration of stressed and unstressed vowels in 20 male speakers from Niš.

Key words:

duration, vowel, Niš, urban varieties, Serbian